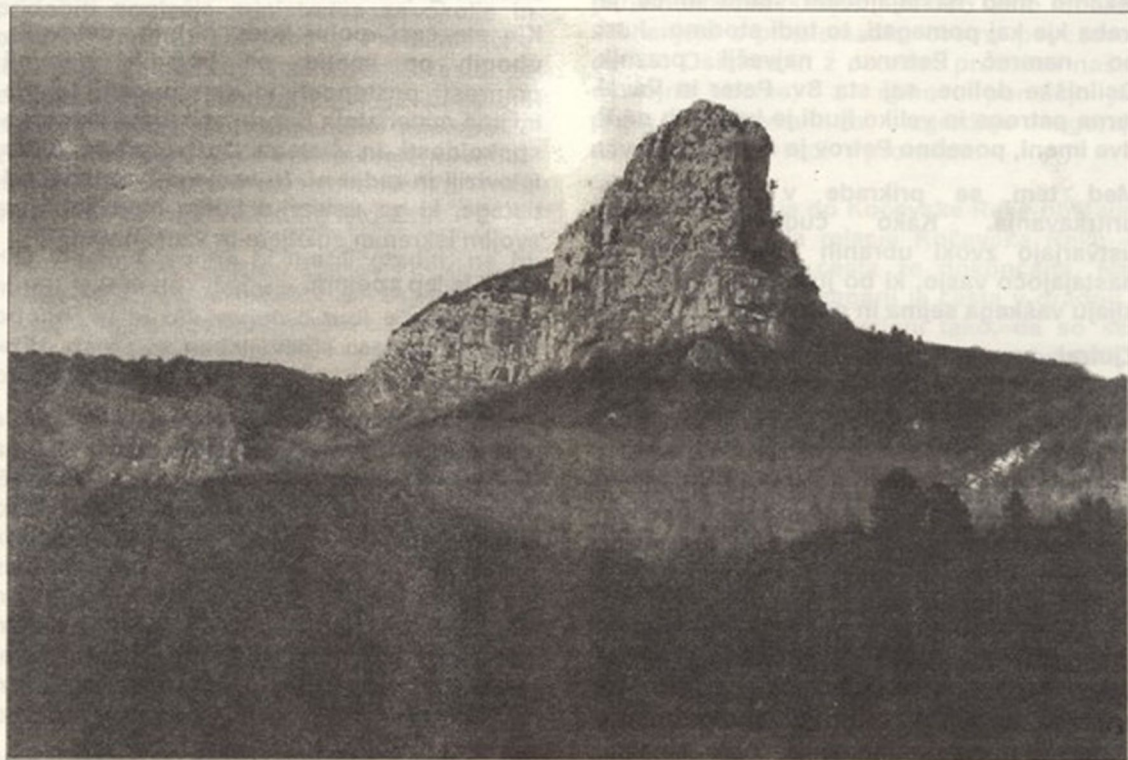

OSILNIŠKA DOLINA

Številka 7, junij 1996

Spomini na Petruvu

Poletje. Sonce počasi potuje proti Sveti gori, kamor bo kmalu zašlo. Plac sredi Osilnice je poln ljudi, voz, različnih drogov, ki jih vneto s pomočjo železne štanke zapikujejo v gramozna tla. Najprej ogrodje, potem pa ponjave, napete preko njih, in hitro zraste šator - sejemska prodajalna

Z drugimi mulci se pretikam med vrvežem in vznemirjeni od vsega novega in drugačnega tekamo med nastajajočimi štanti in če je treba kje kaj pomagati, to tudi storimo. Jutri bo namreč Petruvu, največji praznik Osilniške doline, saj sta Sv. Peter in Pavel farna patrona in veliko ljudi je krščenih na ti dve imeni, posebno Petrov je dosti.

Med tem se prikrade v ušesa zvok pritrkavanja. Kako čudovito ozadje ustvarjajo zvoki ubranih zvonov med to nastajajočo vasjo, ki bo jutri oživela v vsem sijaju vaškega sejma in praznika.

Zjutraj se res razlegajo po dolini in v okoliške hribe praznični zvoki pritrkavanja, ki vabijo k maši in praznovanju, ki se odvija po maši na placu in v gostilnah.

Ljudje začno prihajati na sejmski prostor s Čačiča, Bezgovice, Križmanov, Padova, Malinišča, Ribjeka, Ložca, Grintovca, Bosljive Loke in tudi iz zgornjega dela doline - Papežev, Belice, Bezgarjev, Žurg. Iz vseh vasi se pomikajo gruče ljudi, praznično oblečenih v obleke, dišeče po omarah in vsem lepem. Posebno Čačičanke so zrihtane, da je kaj. Ta prihod ljudi na poti v cerkev je prava modna revija. Krila, kostimi, frizure, narejene s posebnimi škarjami so očitavale spretnost in domiselnost deklet. Fantje pa v lepih zakmašnih oblekah, včasih tudi v širokih pumparicah s kravatami. Res enkratni pogled na vso to domiselnost.

Na sejmišču se razživi šele po maši. Nešteto zvokov, pokov, ljudskega govora, vpitje Pavleta: »To je odlična roba!« in vseskozi drugih zvokov. Tam je navijal Ajngelov Tito lajno pod ringlšpilom, zraven pa tolkel po bobnu. Ribničani, nepogrešljivi na sejmi, so v svoji pojoči govorici ponujali lonce ali pa suho - rostoffrej robo. Iz gostiln se je že oglasila harmonika, ki je vabila mlade. Pa tudi starejši so po izdatnem golažu prijeli svoje boljše ali slabše polovice ali si jo izposodili in se zavrteli. Kako sem občudoval plesalce, ki so po zvokih in taktih

tako spretno in točno premikali noge in celo telo, ki je drhtelo po zvokih harmonike.

Cel popoldan je hrnel in žvenketal z množico razgretih ljudi. Včasih je na žalost izbruhnil tudi prepir in pretep, vendar to pozneje, pa tudi poredko. Takrat se je vse razbežalo, prišli so žandarji, ki so se jih vsi strašno bali, in pomirili vročekrvneže, jih dali na hladno, če ni šlo drugače.

V mraku so začeli ljudje odhajati, razpravljati so začeli štante in vas je spet dobivala navadno podobo vsakdanosti. V spominu pa je ostalo doživetje kot nekaj svetlega, slikovitega, nešteti barv in njihov odtenkov.

Kje ste časi, polni ljudi, dobrih, delavnih, ubogih po imetju, pa bogatih v svoji preprosti postenosti in skromnosti. Ljudje imamo materialnih dobrin več, tiste skromne spokojnosti in čistega doživetja pa kljub televiziji in radiu ni. Ni večjega bogastva od tistega, ki ga ustvarijo ljudje med seboj s svojim iskrenim sožitjem in vzajemnostjo.

Ostal je lep spomin.

Stane Jarm

Stane Jarm: Kosec

Cesta življenja

Zaradi težav, ki so se pojavile pri nadaljevanju gradnje ceste Kočevska Reka Osilnica, je župan, Anton Kovač, sklical tiskovno konferenco, skupaj s Civilnim gibanjem pa je zaprosil tudi za sprejem pri ministru za okolje in prostor Gantarju.

V naši občini smo že lani pričeli pripravljati prostorske planske dokumente. Da bi lahko vanje vključili novo cesto, je potrebno pridobiti soglasje ministrstva za okolje in prostor. Tega pa zaenkrat ni. Problematično je nekaj kilometrov načrtovane ceste za odsek Čačiči - Dragarji, kjer je potrebno narediti novo traso. Omenjeno ministrstvo želi napraviti študijo o vplivu ceste na redko rastlinje in živalstvo na tem odsedku. Taka študija pa bi trajala najmanj leto dni.

Ker v tem času ne bi mogli graditi, ne bi mogli izkoristiti denarja, ki ga je parlament odobril in bi bili verjetno tudi v naslednjih letih denar za nadaljevanje ceste izpadel iz proračuna.

»Vse ceste, ki so do sedaj zgrajene v dolini, so bile ceste odhajanja, nova cesta preko Borovca pa bo pomenila vračanje življenja v osilniško dolino,« je dejal na tiskovni konferenci podpredsednik Civilnega gibanja za Osilniško dolino Miro Štimac. »Ničesar ne želimo narediti na silo. Želimo le, da bi nam državni organi prisluhnili in se hitreje lotili reševanja najbolj perečega problema naše občine,« sta povedala župan in predsednik sveta Mladen Žagar.

Ministru Gantarju sta župan in podpredsednik Civilnega gibanja Miro Štimac poslala pismo z naslednjo vsebino:

»Obstoječa cesta, ki povezuje občino z večjimi urbanimi središči Slovenije (Kočevje, Kočevska Reka) ne rešuje problema demografske ogroženosti naše obmejne občine (meja s Hrvaško znaša 25 km), zaprtosti in odrezanosti občine od središča države. Še v prejšnji državi je bila Osilnica povezana v isti smeri ob Kolpi, vendar po hrvaški strani. Kljub temu so se prebivalci izseljevali, v zadnjih petdesetih letih se je prebivalstvo zmanjšalo iz tisoč na 390 ljudi. V občini ni novih delovnih mest in ekonomskih pogojev za obrt, razdalja do zaposlitvenega središča, Kočevja, pa znaša 48 kilometrov. Najbolj oddaljeni kraji občine,

ki so še naseljeni, so od Kočevja oddaljeni 60 kilometrov.

Z novo cestno povezavo Osilnica - Čačič - Dragarji - Borovec - Kočevska Reka - Kočevje, bi se Osilnica približala sedaj odprtemu območju in večjemu zaposlitvenemu središču Kočevski Reki na 20 kilometrov in Kočevju na 37 kilometrov, kar predstavlja znosno razdaljo dnevne zaposlitvene migracije.

Vso problematiko sta občina in Civilno gibanje pred nekaj leti predstavila Državnemu zboru in predsednikom parlamentarnih skupin. Vsi so zelo dobro seznanjeni s problematiko cestne povezave občine Osilnica in z ostalimi problemi naše obmejne občine, z njihovo pomočjo je prišla postavka za izgradnjo zgoraj navedene ceste tudi v proračun.

Cesta od Kočevja do Kočevske Reke obstaja že od nekdaj. Na relaciji Kočevska Reka - Borovec je nova cesta že dokončana. Na relaciji Borovec - Dragarji je cesta v gradnji. Vsi posegi so bili narejeni tako, da so se obstoječe makedamske ceste posodobile. Na relaciji Dragarji - Čačič pa je potrebno cesto zgraditi na novo (obstaja kolovoz izpred druge svetovne vojne, ki je povezoval Čačič z Borovcem).

Tega odseka ni mogoče graditi brez prostorskega ureditvenega načrta. Če pa želimo cesto umestiti v prostorski načrt, potrebujemo soglasje ministrstva za okolje in prostor. Naša dosedanja prizadevanja, da bi to soglasje dobili, niso rodila sadu.«

S tiskovne konference o cesti

Petruvu v deželi Petra Klepca

Letos bomo že drugič zapored v naši občini pripravili praznovanje Petruva. Na predvečer praznika bodo zagoreli kresovi. Zbrali se bomo ob njih, zapela bo harmonika pa tudi zbrani bodo pritegnili.

Na praznični dan bodo zazvonili vsi zvonovi v dolini in naznanili mašo v cerkvi Sv. Petra in Pavla v Osilnici. Po maši se bomo lahko ustavili na trgu ob različnih stojnicah in izbrali kaj takega, česar doma še nimamo.

Praznovanje se bo nadaljevalo popoldne s kulturnim programom in srečanjem harmonikarjev. Seveda pa bo poskrbljeno za hrano, pijačo in zabavo. Pridite, ne bo vam žal.

Upamo in verjamemo, da bo praznik še lepši in veselejši, kot je bil lani.

Občinski praznik

Prvi maj, naš občinski praznik smo lepo in svečano proslavili v Kruški ograji pod Povrhom. Šolski otroci so nam pripravili prisrčen program. Peli so, recitirali, plesali in igrali. Župan, Tone Kovač, je v svojem govoru znova poudaril, kako smo s svojo zgodovino zavezani temu kraju in vztrajamo v njem, kot so stoletja vztrajali naši predniki in za vse nas so to najlepši kraji, ker je tu naš dom.

Praznično vzdušje je polepšal naš znani harmonikaš Anton Gašparac. Prišlo je veliko ljudi in naše praznovanje je bilo res prijetno.

Vse priznanje organizatorjem in našim zvestim Vrhovcem.

O. L.

Prvi maj, naš občinski praznik na Hruški ograji Foto: Miran Klavora

Dan odprtih vrat v osilniški šoli

V soboto, 1. junija, sta naši učiteljici Mirjana in Dragica pripravili s šolarji lep praznični šolski dan.

V prvem delu so otroci peli, recitirali, brali svoje spise, plesali in zaigrali prizorček iz Kekca. Po učilnicah in hodniku so razstavili svoje risbe, lepe glinene izdelke in najrazličnejše izdelke iz dejavnosti svojih krožkov.

Predstavili so nam nadvse lepo razstavo projektne dela o zdravilnih zeliščih. Na koncu so za dobro voljo pripravili še kviz in pogostitev. Bil je to zelo prisrčen dan naše šole, prikaz dela in izvirne ustvarjalnosti naših učiteljic in šolarjev.

O. L.

Otroci vedno popestre naše praznike
Foto: Miran Klavora

Turški tabor v Osilnici

Pri urejanju kanalizacije v Osilnici so našli na še eno znamenitost našega kraja - pri cerkvi so odkrili protiturški tabor, ki je bil zgrajen v drugi polovici 15. stoletja

Osilniški tabor so Turki večkrat oblegali in poškodovali. Leta 1528, 8. julija, so vdrli pri Kostelu na Kranjsko, plenili in se po enem tednu vrnili proti Bihaču. Kmalu zatem pa so vpadli martolozi in presenetili ljudi, ki so se vračali na svoje domove. Pri tem so se polastili tudi tabora v Osilnici. 25. maja 1534 so se deželni stanovi med drugim pritoževali, da »dežela« kljub premirju še vedno trpi zaradi turških martolozov...« In da »so pred nekaj dnevi odpeljali pri Osilnici in Kostelu več ljudi in živine«.

General Ivan Lenkovič omenja leta 1563, da je osilniški tabor slabo oskrbljen. Iz prošnje osilniške župnije leta 1613 zveemo, da je bil tabor požgan. Potrebovali bi bili vsaj 500 goldinarjev za gradbene stroške obnove pogorelega tabora. Prosili so tudi še za 10 trdnjavskih pušk, stot smodnika in železne kroglice ali ploščo svinca ter za stalno stražo nekaj plačanih vojakov domačinov. Leta 1616 se omenja, da je potreben popravliti tudi tabor v Belici.

To je samo nekaj drobtinic iz obdobja bojev s Turki. Preden bodo jeseni nadaljevali z delom, bi morali vse področje raziskati ter ohraniti in restavrirati temelje tabora, da bi bil mogoč tudi ogled najstarejših gradenj v deželi Petra Klepca. Zato pozivamo vse, ki so za to pristojni (zavodi, društva, ministrstva, občina...), da združijo moči (denar) in rešijo našo kulturno dediščino pred morebitnim uničenjem.

J. O.

Stari Vertnik

Med Osilničani so krožile tudi nekatere anekdote. Življenje na začetku stoletja je bilo drugačno, kot je danes, in v življenju človek marsikaj doživi. Takrat so hodili iz doline peš čez guoro v Kočevje. Zgodaj so vstali, že ob petih, da so prišli v Kočevje na dopoldanski vlak za Ljubljano. In med potjo so marsikaj doživeli. Poglejmo doživljaj starega Vertnika.

Stari Vertnik je izhajal iz ugledne in izobražene, v Osilnico priseljene družine. Svoje znanje je črpal tudi iz mnogih knjig in revij, na katere je bil naročen. Pri njih so najprej v dolini gojili nekatere rože, ki jih tu prej niso sadili (na primer mačehe, vrtnice...) in zasadili prve akacije v dolini.

Kot ugleden mož je bil izvoljen za osilniškega župana. Bil je postaven, visok možak. Tehtal je poldrugi stot. Zaradi tega je imel težave pri potovanjih. Nekoč si je želel iti v Kočevje, vendar sam ni mogel. Osilničane, ki so se večkrat odpravili na pot, je prosil, da bi šel z njimi v Kočevje, ko bo primerno vreme za potovanje. In res so se nekega jutra, ko se je zima že poslavljal, napotili v Kočevje. Kar lepo je šlo, ker je bil sneg še trd. Vertnik ni imel nobenih problemov na poti v Kočevje. Opravili so posel, kot so temu včasih rekli v Osilnici, in se še istega dne odpravili nazaj. Toda med potjo, tam nekje med Reko in Borovcem, je bila že odjuga in pot je bila hitro razmočena ter težko prehodna. Drugi so še nekako šli, le stari Vertnik je imel vse večje težave. Kamor je stopil, povsod so se mu težke noge pogrezale globoko v blato in ostal je celo brez obuval. Prav nemočen in neobglen je bil sredi tistega blata. Na pomoč so mu morali priskočiti sopotniki in z velikimi težavami so ga po več urah hoda tako rekoč privlekli domov. Vsakemu se je zasmilil, ko je videl tega postavnega moža tako izčrpanega in z ranjenimi ter oteklimi nogami. Na srečo se je vse izteklo. Življenje gre svojo pot naprej in kmalu je nastala anekdota o Vertnikovem popotovanju v Kočevje.

Zapisal Jože Ožura

Mož

V Osilniški dolini je več naravnih znamenitosti. O nekaterih je ljudska modrost spletla veliko pripovedovanj, kako so nastale, kaj se je zgodilo ipd. Vsaka je po svoje zanimiva in vredna temeljitejše proučitve nastanka. Narava je skozi stoletja in tisočletja ustvarila te znamenitosti, človek je dodal svojo domišljijo in legenda je nastala.

Človek, ki je tu doma ali pa pride sem kot turist, se zastrmi v mogočno in veličastno Loško steno, ki se kot izrastek Knezovega repa vzpne nad Ložcem. Domačini vam bodo veliko povedali o posameznih delih stene (na primer Ura), največ pa seveda o Možu. O njem je nastala naslednja pripoved.

Nekoč je živel v Ribjeku družina: mož, žena in trije otroci (glede števila otrok boste slišali različno število, od ena do tri). Mož je bil strasten lovec, ki je velikokrat hodil na lov. Žena je bila doma, skrbela je za družino, dom in malo kmetijo. Tako je šel mož nekega dne, bila je nedelja, velik praznik, zgodaj zjutraj na lov. Oprezal, zalezoval in čakal je na divjad že precej časa. Povzpel se je že visoko v steno, vendar ni nič zasledil, kaj šele ustrelil. Kakor da ni pravi dan za lov, kakor da se je nekaj zarotilo proti njemu. Nobene živali ni na spregled, vse se je nekam poskrilo. Nestrpen je postajal in jeza v njem je bila vse večja. Kako naj pride domov brez plena? To bi bila prevelika sramota zanj. Dopoldan se že izteka, sonce je visoko, on pa še ni niti enkrat ustrelil!

Medtem je žena, ki je zjutraj doma vse pospravila in poskrbela za otroke, že hitela po grebenu nad Ribjekom in nesla možu hrano, da ne bo lačen. Tudi večja otroka sta se naveličala samote in krenila za materjo. Le najmanjši je ostal v zibki.

V tihoti in lepoti, ki je zavladala v dolini, se je čutila prazničnost dneva, ko šli drugi ljudje na romanje. Le naša družina se ni zmenila za to. Sonce je bilo najvišje na nebu. ura v steni je kazala poldan in tedaj je zazvonil zvon na Sveti Gori. Daleč se sliši znani zven svetogorskega zvona, vse tja do našega lovca, ki ni mogel več premagovati jeze. Ko je zaslišal zvon cerkve Matere božje Svetogorske, je prijel puško in pomeril na Sveto Goro ter ustrelil. Prvič in zadnjič tistega dne. Zakaj v hipu je okamenel on, njegova zvesta žena, ki mu je nesla hrano, in otroka, ki sta želela biti s starši. Božja kazn

za človeške pregrehe in napuh, pravi ljudska modrost.

Da je bilo zares tako, nam nemo pričajo kamniti stebri - igle, ki so se ohranili do današnjih dni. Mož je na polici pod vrhom Loške stene. Postal je eden od simbolov doline. Na sredi grebena, ki se začinja nad Ribjekom, je sredi borovega gozdička žena (ljudsko Baba) in spodaj otroka. Le dojenček v zibki se je rešil pogube. Če gremo po cesti od Starih malnov proti Ribjeku, se pred nami odpre čudovit pogled na Loško steno z Možem, ki nas vsa prevzame. Z malo domišljije bo pred nami zaživela legenda o Možu.

Zapisal Jože Ožura

Bele žene

Danes imajo slovenske družine večinoma po dva otroke, včasih pa je bilo drugače. Skoraj pri vsaki hiši na podeželju je bilo sedem, osem, deset ali več otrok. Veliko jih je umrlo že v otroški dobi zaradi podhranjenosti ali, za današnje razmere, povsem vsakdanje otroške bolezni. Razmere so bile pač drugačne kot danes. Toda kljub temu je bilo veliko veselja in otroške razigranosti, posebno pozimi, ko ni bilo toliko dela na polju, v hlevu, gozdu... Takrat so starejši, posebno stare mame, pripovedovali otrokom p'rpovedi, ki so se prenašale iz roda v rod. Poleti ni bilo časa za to. Moški so šli večkrat na sezonsko delo tja do »Turčije« (v Bosno) ali v Slavonijo, nekateri že v prejšnjem stoletju tudi čez veliko lužo v Ameriko. Doma so ostale žene in veliko otrok. Njihovo življenje ni bilo lahko, saj so pomanjkanje čutili na vsakem koraku.

Takrat je nastala tudi pripoved o belih ženah, dobrotnicah revnih ljudi, ki so jim priskočili na pomoč v najtežjih trenutkih. Stari mami je njena stara mama - prababica, ki je bila doma pri Pevčov'h, pripovedovala o belih ženah, koliko dobrega so jim naredile. Doma je ostajala sama s številnimi otroci, ker je mož delal daleč okrog in v drugih deželah kot »cimprman«. Doma je bila velika revščina, saj se je poznala dolga odsotnost moža. Otroci so bili premajhni, da bi materi pomagali pri delu in vse je slonelo na njej.

Bilo je poletje. Na polju sta že dozorela ječmen in pšenica, ki ju je bilo treba požeti, saj je prihajalo deževje. Kaj storiti, da ne bo šla letina po zlu? Nihče ji ni mogel

pomagati, otroci so bili premajhni, sama pa ni zmogla. Pa ne da bo doživela še eno gorje? Revščine se ne rešiš kar takoj. Kaj naj naredi uboga žena? Tedaj so ji sosedje svetovali, naj naredi - naj speče cvrtje in hrano odnese zvečer na njivo, pa bodo prišle bele žene in ji požele žito. In res je tako naredila, čeprav doma še sami niso imeli pšeničnega kruha. Pripravila je jed in jo odnesla na nepožeto njivo. Zvečer je družina molila Zdravo Marija in Oče naš, kakor je bil nekoč običaj v vsaki hiši, in nato so zaspali z velikim upanjem, da bodo žene uslišale njihovo prošnjo in jim pomagale.

Zgodaj zjutraj so se zbudili in pohiteli na njihovo njivo z velikim upanjem in strahom. Tam jih je čakalo veliko presenečenje. Vse je bilo skrbno požeto, prav do zadnje bilke. Snopi so bili zloženi v kupe, pripravljeni, da jih odnesejo domov. Skleda, v kateri je bila nastavljena hrana, je bila prazna. Le kdo je to naredil? Bele žene, so govorili vsi, tudi sosedje. Bele žene, dobrotnice, ki niso pozabile revnih in ubogih ljudi ali takšnih družin, kot je bila Pevčova na Selih. Da, bili so res drugačni časi.

Zapisal Jože Ožura

Na sezonsko delo

V poletnih mesecih je bilo doma bolj živahno kot pozimi. Na polju je bilo veliko dela, ko pa so pospravili letino, so morali moški oditi na delo na tuje, na sezonska dela v druge dežele. Največ jih je odšlo na delo v gozdove. Njihov odhod je bil za vse poseben dogodek, tako za družino kot za nje. Ločitev od družine ni bila lahka.

Bilo je to v jeseni, ko je ponavadi deževalo in ptiči - hudourniki so se zbirali okrog hiš. Prav turobno vreme je bilo. Može so se zbirali od Babnega polja, Prezida in Bajt, da odidejo v slavonske ali bosenske gozdove. Tudi kakšen otrok - desetletnik je bil med njimi. Rekli so mu kolibar, ker je skrbel za kolibo (barako, kjer so spali) in kahal za gozdarje. Pomembna osebnost je kasater, danes bi rekli nekakšen posrednik, ki je zbiral ljudi - kompanijo in jih na vozu peljal tja v »Turčijo« (Bosno) ali v Slavonijo. Odhajajoči so med potjo prepevali svojo pesem: »Lahko noč, zdravo kompanija, z nami Bog, z nami bog, z vami pa Marija«.

Žene in otroci pa so ob slovesu jokali. Vso pot do Osilnice so skromne bajtarske žene spremljale svoje može in jokale, saj so vedele, da jih čaka huda zima in obilica težkega dela. Hlipale ter smrkale so in osilniški otroci so jih z veliko radovednostjo gledali. Ko so uboge žene jokale in smrkale so govorile: »Nikdar več te ne bun vid'ua; f'j te bud'; nikdar več te ne bun vid'ua.« In čez nekaj časa ponovno: »Nikdar več te ne bun vid'ua; f'j te bud'; nikdar več te ne bun vid'ua.«

Kdor jih je samo poslušal, je bil presenečen in se je nasmehnil njihovemu jadikovanju. Tisti pa, ki so jih gledali, so vedeli, kaj se dogaja. Žene, ki so vso pot jokale, so medtem tudi smrkale, saj niso imele žepnih robčkov. In tisti »F'j te bud'« je bil namenjen smrklju, ki so ga kar z roko vrgle stran. Da, včasih je tudi žalost zabavna.

Zapisal Jože Ožura

Ob Lovskem domu v Ribjeku

Naj zmaga ljubezen

*Kličem te, kličem,
ti paglavec mili,
srce si želi pogled,
tvoj mili,
a obrnil si oči,
ki z zanimanjem krili.*

*Iščeš preteklost,
ljubezen mladosti,
da vrne se vsaj za en dan,
daj, ljubica pridi.*

*Da ne bi življenje zgubilo radosti.
pustilo grenke sledi,
uživajmo mi, uživajmo vsi,
krepkeje podajmo si roke,
da srečno bo naše srce*

Marijana Malnar - Knap

Izgnanci

*Pomlad se je vrnila.
Ozelenel je gaj.
Iz tal kipi življenje.
Prišel je zlati maj.*

*Po hribih in dolinah
prepeva zbor glasan
čarobno melodijo
v prelepi majski dan.*

*Po travnikih in vrtovih
po cvetju vse dehti.
Starčki in mladina
se življenja veseli.*

*A mi, oj, mi izgnanci
od doma daleč proč!
Za nas ni maj več tisti,
kot je bil nekoč.*

*Nam za visokim zidom rožce ne cveto
in svojih sladkih pesmi
nam ptički ne pojo.*

*Mi smo kakor ptička,
ki jo ptičar je ujel,
pristrigel ji peruti,
prostost ji zlato vzal.*

*Kakor ona v kletki
žalostno ječi,
tako za domovino
srce nam krvavi.*

Jerica Poje

Pesem je napisala Jerica Poje v internaciji, kjer je bila skupaj z vsemi sorodniki in vaščani iz Čačiča leta 1942 - v kraju pri Trevisu v Italiji. Več o Jerici in tistih težkih časih naših ljudi bomo objavili v prihodnji številki.

Krošni j' butare

Koda so p'r nas ledi kosil' v puonini. Svojil' so sak' svojo puonino j' dal' so j' j'mi: Barbarca, Rajšlovoc, Kobil'ca, Kočiska draga, P'r Turn', Za ravn'm hrebcon, Svinjska stejna, Prinč'na, Mrejnov uaz, Uobrh, Martinove košenice; poule Lejskova draga, Guadk' uaz, Kozje steni, Linčk'n' steni, Š'ruka draga, Staja; poule še Za Riglon, P'r Vodnikov'h stejnah, Tomaž'na, Maln'ska draga. V Maln'sk' drag' so še krumpir sadil', tan, k' je bua ravnica.

V te puonine smo hodil'i kuos't. Kuosc' so šli ad'n drugem' pomagat. Tu je buo težku življen'. Poule, če je buo lepu vreme, ko smo pokosil', smo šle grab'b za ane tri, štiri dni. Poule smo v butarah nosil' senu. Strašnu je buo k'nazdu, da smo se mouglo po st'z' držat za ojstrico, da smo srično butaro prnjesl' do tan, k' se je vuz nauogou, tu je buo na kak' ravnica, k' se je dauo nauogat na vuz.

Nekaj sena smo odpelal' damu, po ana dva tri voza, drugo smo pa deil' v stug. T'sto smo šle pa nuos't na prklejtje, februarja, marca. Smo šle pa ana drug' pomagat. Tejga smo se pa deklíč' veselile, k' se nas je zbrauo duost', pa smo v puonin' krikale, popejvale; pa so rjekle stare žjen', kira s' je veliko butaro nauožiuu: Ta bu dobra za na grent. Pa so še rjekle, da je treba bedast'm' pa jak'm' vilko butaro nauož't. K' smo pa damu pršle, so nan pa skuhal' kejpgod' štrukle, pa z' zasko zač'nil, kejpgod' so skuhal' krumpir pa tud' zač'nil' z ocvrt'm' jaj' pa z mesom, ak' ga je buo. Tu je bua najbulja hrana. Poule smo se mejn'le, kom' pojdemo drug' dan jeskat senu j' tok buo naše živlejni.

Butaro je buo pa treba znat narjed't, ja. S puanine je mougua b't d'rgač' narejena ko t' na košenicah. Bol smo jo požrd'le, uagl'je se je njesua. Povizale smo ko bale. Najprejk smo pogrn'le krošni. Žrd je mougua gur' stat, žrdnica pa dul'. Ana je staua p'r žrdnic', druga j' je pa senu gur' dejvoua. Poule je šau še potuač't z nogam', poule smo pa vzizale s štrikom.

Al' je buo toko k'nazdu, da so mougil' dve j' gur' pohat butaro, da so obrn'i, da je buo vidt' oprte. Poule smo s' mauo sena dejle pod oprte, da nas nej žul'uo. Težku je buo stat s težko butaro. Ja, tok 30-40 kil.

Poklikn't je treba na kolejna, pa se lepu počas' obrn't z butaro skep, da se ne obrne. Poule, k' je bua na hrbt', poule je buo več uohku. Srična je bua pa t'sta, k' je b'ua v čin uobuta. Kira je bua pa buosa, je pa rejva dobiua votisko, k' se je naboua na kamon.

Kejpgod' smo z butaro počivale. K' smo Mihlov'n njesle s Š'ruke drage, smo počivale na Sjedl. Z obrha al' pa z Martinov'h košenic smo nosile butaro več ko ano vuro. Ko smo damu pršle, smo ble po hrbt' se mokre.

An' ledi so imejl' senu po jezbah pa so žjene njesle butaro po uojtrah al' so jo pa na kolca navizal' pa gur' vlejkl.

V puanine smo s' zil' vodo v bank', fožuna na souato, ok je buo kaj mesa od nogi al' špjeja, je buo še bulje.

Naša mat' so pravl', da k' so imejl' majhno dejte, da so ga dejl' v majhno zibko, povizali, pa zibko na guav' njesl' v puonino, pa dejte pestil' v Uobrh', tan v jark', uoni so šil' pa puonino grab't. Tok je bua ankrat bliz' zibke kača, ko so pršl' s puonine.

Tu je buo strašnu trplejni, k' se zde j' smisl'n, unkrat se me nej tok težko videuo, k' s'n bua muada.

Po pripovedi Danice Švab zapisala Olga Lenac

Stane Jarm: Butara

Osilnica in dolina v preteklosti

KMETJE IN PODLOŽNIKI. V prejšnjih poglavjih smo spoznali posamezna naselja, njihovo velikost in prebivalce osilniške ter gerovske župe, ki sta bila v uradu (Kočevska) Reka. Poseljenost je bila manjša. Bilo je tudi manj obdelovalnih površin v primerjavi s tem stoletjem. Fevdalno (zemljiško) gospostvo je temeljilo na kmetijskih obratih - hubah (kmetijah). Hube so bile različno velike, kar je bilo odvisno od kvalitete zemljišča, geografskih pogojev idr., ni bilo pa razlik znotraj posameznih vasi, kar bomo videli po obveznostih posameznih hub. Huba je obsegala njive (vsaj 2 ha), travnike, sadovnjake, torej obdelovalne površine. gozdovi so bili gosposki in srenjski, tudi pašniki so bili skupni. Cela huba, ki je pomenila tudi mersko enoto, je posest, ki jo je bila sposobna obdelati ena družina za lastne potrebe. Hube so se delile vedno s pristankom zemljiškega gospoda. Pri nas so konec 15. stoletja prevladovale cele hube. Ni bilo nobene puste oziroma opustele hube, čeprav jih drugje že zasledimo.

Pridvorne (dominikalne) posesti, katero je gospostvo obdelovalo v lastni režiji, v dolini ni bilo, kar je verjetno povezano z oddaljenostjo od urada (prevoz pridelkov). Poznamo le kmečko (rustikalno) posest. Podložniki so dobili hubo - kmetijo v zakup od zemljiškega gospoda, najprej v začasni, kasneje v dedni zakup. Po smrti nosilca (hasnovalca) kmetije je dedoval najmlajši sin, ki je moral izplačati brate in sestre. Če ni bilo sinov, je dedovala najmlajša hči. Izplačilo ni dosegalo realne vrednosti kmetije, saj bi novi lastnik obubožal. Starejši bratje in sestre so ostali za »strice« in »tete« ali pa so odšli za hlapce in dekle.

Podložniki so bili dolžni dajati zemljiškemu gospodu dajatve (pravda, činž) in opravljati tlako - določeno delo na gospostvu. Dajatve so bile sprva v pridelkih (žito, lan, vino...) ali tudi v živalih (ovce, koze, perutnina, ribe...), kasneje pa vse več v denarju in vse manj v naturalijah. Vse to je bilo zapisano v urbarjih, različno od gospostva do gospostva. Po zapisih v kočevskoreškem urbarju iz leta 1498 vidimo, da so prevladovale denarne terjatve. Na področju Reke so imeli možnost plačila v denarju ali pridelkih (na primer lan), živalih (kokoši) ali tudi oddaji jajc.

Obvezno delo na pridvorni posesti - tlako so opravljali odmerjeno število dni v določenih letnih časih. Prevladovala je osebna (ročna) tlaka, včasih pa so morali priti tudi z živino (vprežna, tovorna tlaka). Najbolj je bila razširjena tlaka v zvezi z obdelovanje zemlje (oranje, sejanje, žetev...) Raznovrstna je bila tlaka v zvezi z gozdovi (krčenje gozdov, sekanje in spravlanje lesa za kurjavo, stavbni les...) Zelo je bila razširjena tlaka pri lovu (gojiti lovske pse, skrbeti za lovske ptice, prevažanje pasti in mrež, gonjači pri lovu...) Videli bomo, da so bile pri nas v veljavi le nekatere obveznosti.

Kasneje so tlako spremenili v denarno dajatev, ker so opuščali pridvorno posest in jo razdelili med podložnike.

Zaradi oddaljenosti od urada in Fridrihštajna ter gospodarnosti je bilo v obeh župah manj tlake, kot so jo imeli ostali podložniki. Tako so imeli podložniki osilniške župe le dolžnost pri lovu (gonjači) na območju Fridrihštajna in en dan spravlanja lesa za potrebe gospostva. Gerovski podložniki pa so bili dolžni pripeljati gospostvu pripadajočo desetino v Reko in imeli so enake dolžnosti pri lovu kot drugi podložniki.

Desetino, ki je prvotno pripadala vsa Cerкви (župniji) so predstavljali predvsem pridelki, za katere je bil pri obdelavi potreben plug in srp ter prirastek k mali živali, ki je bil tako številen, da je bilo mogoče od mladičev odbrati deseti del. Tako so podložniki dajali: pšenico, oves, rž, ječmen, lan in perutnino, čebelarje panje, kozličke, prašičke. Čas oddaje poljskih pridelkov je bil odvisen od žetve, drugo so dajali v določenih rokih, ponavadi takrat kot pravdne dajatve.

Osilniški podložniki so dajali desetino župniji, le podložniki iz Belice in Am graba so morali dati 2 dela po urbarju gospostvu, 1 del pa je dobila župnija. Nasprotno pa so gerovski podložniki dajali 2 dela po urbarju gospostvu in 1 del župniji, le podložniki iz Zamosta so dali vso desetino župniji. Zato so gerovski podložniki namesto tlake imeli dolžnost pripeljati desetino na grad. Bile so torej posebnosti znotraj župe in razlike med župama.

V osilniški in gerovski župi so, po zapisih v urbarju iz leta 1498, dajali le dajatve v denarju in še desetino, ki so jo vozili čez

»guoro« v Reko. Denarne dajatve so bile različne od vasi do vasi, saj so morali upoštevati nekatere posebnosti posameznih območij. Videli smo, kako je bilo s tlako in desetino, pogledajmo še denarne dajatve.

Največ so dajali za celo hubo (kmetijo) v Bezgovici, Čačiču, Padovu, Ribjeku, Ložcu, Grintovcu in Bosljivi Loki po 57 soldov, v Osilnici 50, v Belici 34 in v Am grabu 26. Za polovično hubo je dal Thomas Sager iz Belice (morda je bil to prvi prebivalec vasi Žagarji?) 17, Jurij Šubic s Čačiča pa je dal 21 soldov, kar je manj kot polovica plačila za celo hubo. Zanimivo je, da je župan Am graba dal za 2 celi hubi manj kot na primer v Bezgovici za eno hubo.

V gerovski župi so bile dajatve nekoliko manjše. Pogoji za kmetovanje so bili verjetno slabši. V Gerovu, Malem Logu in Mandlih (Weitembachu) so dajali po 40 soldov, v Am Pergu pa le 20 soldov za celo hubo. Za polovično kmetijo so dali kmetje v Zamostu 21 soldov in, če bi preračunali na celo hubo, je bilo največ v župi - 42. V Smrečju in Podstenah so dajali 20 soldov za polovično hubo.

Zanimive so tudi dajave za nove laze (krčevine, rovtje), ker so dajali v Smrečju po 29 soldov in v Am grabu, ki je sodilo v osilniško župo, le 13 soldov. Iz tega lahko sklepamo, da so bili pogoji za gospodarjenje različni in zato tudi takšne razlike v dajatvah. Večje dajatve so bile v osilniški župi, izjemi sta Belica in Am grab. V gerovski župi so kmetje iz Zamosta dajali za polovično hubo več kot za celo v Am Pergu. zanimiva bi bila primerjava z današnjimi pogoji kmetovanja v obeh nekdanjih župah.

Preračunavanje soldov v srebro nam ne bi veliko povedalo, ker je bila vrednost srebra drugačna (večja) kot danes in so preračunavanja včasih dvomljiva. Več nam povedo podatki iz urbarja za druga naselja v uradu Reka. Tam so lahko podložniki plačevali dajatve v denarju in naturalijah. Tako zremo, da je bila kokoš vredna 2 solda, za enak denar pa so poravnali dejatev 15 jajc. Veliko so gojili tudi lan in za 20 povesmi (pesti, kit) lanu je bilo treba odšteti 7 soldov. Tudi dajatve so bile različne. Tako so v Inlaufu in Handlerjih dajali za celo hubo 45 soldov, v Gorenji Brigi 38, medtem ko so za polovično hubo bile dajatve v Štalcarjih 52 1/2 soldov, v Borovcu 45, na Preži 19 itd.

Gozdov kmetom niso razdelili, imeli so le svoje deleže v uživanju. Po gozdni uredbi iz leta 1406, ki jo je izdal Friderik Ortenburški, je bil gozd lastnina zemljiške gosposke, ki si

je pridržala pravice (na primer lov), kmetje so imeli gozdne deleže v užitku. Tako so bili za užitek dolžni oddati gospostvu ob poljšjem letu po pet polhov in naznaniti, koliko sokoljih gnezd je v njihovem deležu ter na dve leti ponuditi vsaj enega sokola naprodaj. V nasprotnem primeru je kmet izgubil svoj gozdni delež. Lov je bil privilegij gosposke in podložniki so opravljali pogon, kadar so gospodje lovili. Ponekod je bil dovoljen podložnikom le »nizki lov« (zajci). O izkoriščanju lesa ortenburški gozdni red ne govori. Verjetno ni bilo kakšnih večjih omejitev, saj je bilo izsekavanje celo zaželeno zaradi kolonizacije. Podložniki so imeli kasneje le pravico oskrbovanja z lesom za lastne potrebe (kurjava, stavbni les), niso pa smeli sekati za prodajo. Habsburžani so zastareli gozdni red preuredili, saj so si morali zagotoviti stalen dotok dohodkov od uživanja gozdnih pravic.

Pašne služnosti so bile podložnikom praviloma na voljo brez posebnih omejitev z obvezo manjših dajatev. Posebnih zapisov o tem v urbarju ni. Pasli pa niso samo na skupnih - srenjskih pašnikih, temveč tudi v gozdu in na zemlji, ki je bila v prahi (ledina). V navadi je bilo triletno kolobarjenje s praho. Da živina ne bi uhajala na polja, so jo ogradili. Zaradi tega so se morali kmetje na vaški večji dogovoriti o tem, kje in kaj bodo sejali oziroma sadili. O tem kaj več v naslednjih poglavjih.

Zanimivo je tudi, da je med podložniki Bosljive Loke omenjen ribič Mert (Martin). Lahko domnevamo, da se je ukvarjal z ribolovom v Kolpi in njenih pritokih. Nekoč je bilo v pritokih veliko rakov.

(nadaljevanje prihodnjič)

Jože Ožura

Zapis o tlaki podložnikov osilniške župe.

Desetina in tlaka podložnikov gerovske župe (Kočevskoreški urbar iz leta 1498, ARS, fond za fevdne odnose)

Osilniške

Včasih je krožilo med Osilničani veliko domslitic, poznali so veliko običajev, navad in verovanj. Nekatere so šle morda že v pozabo, nekaj pa so nam jih povedali starejši in jih poskušamo ohraniti. O običajih, verovanjih, pomembnejših dogodkih idr. iz preteklosti mi je veliko povedala moja botra, po domače Šnajderjeva Tila iz Osilnice, dobra poznavalka dogajanj v dolini. Nekatere sem opisal že v drugih prispevkih, zanimivi pa sta tudi ti dve. Prislunhimo in morda se bomo spomnili še sami na kakšen običaj.

.....

Včasih so otrokom izbirali življenjskega partnerja starši, posebno še, če je bil otrok iz premožne družine. Le siromaki so se poročali iz ljubezni in brez bale, kaj šele premoženja. Ko sta se tako dva siromašna poročila, so se ljudje spraševali: «Kam bosta šla?» «Na svojo roko!» so dejali. Mlada dva sta šla od doma, si najela nekje skromno kamro in se preživljala samo s svojim delom ter skrbela za nastajajočo družino. Kdor se ni mogel poročiti, je postal preužitkar - ousob'jn'k, kot so takemu rekli v dolini.

.....

Verovanje o urokih je bilo včasih močno prisotno. Prav zanimivo je bilo, če so videli majhnega lepega otroka in ker ga niso želeli uročiti, so rekli. »F'j te bud', ne č' te uruoč't, « ali tudi: F'j te bud', ne bun te uruoč'l.«

Zapisal Jože Ožura

Cerkev v Ribjeku obnavljajo.

Člani Lovske družine bodo avgusta praznovali 50-letnico obstoja društva. Na slovesnost se že pripravljajo.

Matejev krst

Na dan Sv. Petra in Pavla bo v osilniški cerkvi krščen mali Matej iz Križmanov. Pozdravljamo iz srca vsak tak lepi dogodek v naši občini in prav je, da je to ravno na naš praznični dan - na Petruvu.

Osilniška narodna noša

Na Petruvu si bomo lahko ogledali osilniško nošo, ki je ni bilo v dolini videti že več kot petdeset let. Noše so narejene po starih slikah in opisih. Letos bo nošo obleklo pet Osilničanov in Osilničank, upamo, da jih bo prihodnje leto še več.

IZDAJATELJ: Civilno gibanje za osilniško dolino, Osilnica

UREDNIŠKI ODBOR: Olga Lenac, Jože Ožura, Mirjana Šercer, Stane Jarm, Katja Štimac - Odgovorna urednica

PRIPRAVA IN TISK. Tiskarna Kapušin, Krasinec

Časopis izhaja v nakladi 400 izvodov in ga dobe občani brezplačno

Žiro račun: 51300 - 621 11006/05 1320114 - 858250